

SAKRALISERING EFTER SEKULARISERING?

RELIGIÖS FÖRÄNDRING ÖVER TID OCH MELLAN GENERATIONER

MAGNUS HAGEVI

Sammanfattning

Inom samhällsvetenskapen har sekularisering beskrivits som en oavbruten och obevekligt framåtskridande process. Dessutom beskrivs den svenska befolkningen som ett av världens mest sekulariserade. Trots detta menar både Svenska kyrkan och Ungdomsbarometern att unga visar ett ökat intresse för religion. I detta kapitel analyseras om antagandet om en ständigt fortgående och oavbruten sekularisering stämmer eller om det finns tendenser som visar på sakralisering. I kapitlets empiriska fokus står SOM-institutets tidsserier om gudstjänstbesök, bön och gudstro bland den svenska befolkningen från 1988 till 2024 med ett särskilt fokus på ungdomar (16–24 år). Resultatet ger en mångdimensionell bild av religiositet som visar på ett trendbrott från tidigare sekularisering.

Den svenska befolkningen är en av världens mest sekulära (Inglehart, 2021). Det betyder inte att religion är utan betydelse för alla svenskar, bara att religion har än större betydelse i andra länder. Några enkla jämförelser visar på att religionsutövning är vanlig även bland ett av världens mest sekulära folk. Enligt SOM-institutets undersökning om fritidsvanor var det 2024 vanligare att någon gång under en ettårsperiod be till Gud än att spela ett musikinstrument, gå på teater eller rockkonsert och det var ungefär lika vanligt som att besöka bio, bibliotek eller ett idrottsevenemang. Det var också vanligare att regelbundet (minst en gång i månaden) besöka gudstjänst än att gå på bio, teater, klassisk konsert eller rockkonsert, besöka en historisk sevärdhet eller sjunga i kör. Även om religionsutövningen har minskat över tid så är det fortfarande en del av mångas liv i Sverige.

I detta kapitel studeras förekomsten av gudstjänstbesök, bön och gudstro bland svenska befolkningen från 1988 till 2024. På så sätt undersöks religiös förändring bland individer i Sverige i form av sekulariseringen där religiositeten minskar och sakralisering där religiositeten ökar. Detta sker utifrån två frågeställningar.

1. Har det skett en oavbruten framåtskridande sekularisering av den svenska befolkningen över tid?
2. Finns det någon tendens till sakralisering bland ungdomar i åldern 16–24 år i Sverige?

Sekularisering och sakralisering i teorin

Minskad religionsutövning är en del av sekularisering, det vill säga att religion betyder allt *mindre* för allt fler människor inom allt fler områden i samhället (Hagevi, 2017a). Sekularisering kan alltså vara två saker. Dels att individer i allt mindre utsträckning är religiösa: allt färre tror på Gud, besöker gudstjänster, ber och liknande. Dels att olika samhällsområden blir mer oberoende av varandra så att religion i allt mindre utsträckning har någon betydelse inom politik, ekonomi, kultur, idrott och andra samhällsområden. Ett sådant exempel på sekularisering är när kyrkan skiljs från staten. För 25 år sedan togs ett sådant steg i och med att Sveriges riksdag beslutade om ”ändrade relationer mellan Svenska kyrkan och staten” som Svenska kyrkan själva kallar det (Svenska kyrkan, 2021). År 2000 blev Svenska kyrkan betydligt mer självständig gentemot staten, även om det inte var någon total skilsmässa. Riksdagen har beslutat om *Lag om Svenska kyrkan* där politikerna har bestämt att Svenska kyrkan är ett evangeliskt-lutherskt trossamfund, hur den ska vara organiserad och att den ska vara ”en öppen folkkyrka, som i samverkan mellan en demokratisk organisation och kyrkans ämbete bedriver en rikstäckande verksamhet” (SFS, 1998: 2§). Trots att förhållandet mellan Svenska kyrkan och staten efter 2000 kan beskrivas som en ”statskyrka light” är detta ett exempel på sekularisering där religionens betydelse inom den politiska sfären minskat.

I detta kapitel fokuseras religiös förändring på *individuell nivå*. Den form av sekularisering som då studeras handlar om människors avtagande religiositet. Dels kan en sådan minskning observeras över tid. Dels kan den observeras mellan generationer. Då är tanken att religiositeten minskar för varje ny generation, vilket innebär att yngre generationer är mer sekulära än äldre.

Under 2024 kom det rapporter om motsatsen till sekularisering – *sakralisering*: att religion betyder *alltmer* för allt fler människor inom allt fler områden (Hagevi, 2001). Också angående sakralisering beaktas två saker. För det första att religion betyder alltmer inom andra ”icke-religiösa” områden i samhället (Aubert, 1969; Casanova, 2011), vilket överensstämmer med studier som funnit att religion är en växande fråga inom politiken (Hagevi, 2018, 2022; Lindberg, 2020; Schwörer & Fernández-Garcia, 2021). För det andra att religion betyder alltmer för enskilda människor (Heelas & Woodhead, 2005; Demarath, 2007; Vincett m.fl., 2008; Botvar & Smidt, 2010; Borup, 2012; se Berger, 1999). Några har enbart nämnt sakralisering i relation till nyandlighet (Heelas & Woodhead, 2005), en begränsning som inte känns igen hos andra forskare och som dessutom fått kritik (Redden, 2011). Även traditionell religionsutövning – som att besöka gudstjänst – kan visa på sakralisering.

Sakralisering kan också ske över tid och mellan generationer. Under 2024 har det kommit rapporter som kan tolkas som ett ökat religiöst intresse bland ungdomar. Svenska kyrkan rapporterade om att allt fler ungdomar konfirmerar sig (Gustafsson m.fl., 2024). *Ungdomsbarometern* menade att religion och Jesus är trendigt bland

ungdomar i åldern, 16–24 år (Göransson m.fl., 2024). Även från andra länder kommer liknande rapporter (McAleer & Barward-Symmons, 2025). Tidigare forskning har också nämnt att yngre generationer i extremt sekulära länder visat på ökad religiositet (Skårhøj & Østergaard, 2005) eller ett ökat intresse för religion, även om det inte var kopplat till förändrad religionsutövning som bön eller gudstjänstbesök (Hagevi, 2002, 2017a). Om nu religionsutövningen ökar bland ungdomar skulle det vara något nytt och ett tecken på sakralisering där religion betyder mer för yngre än för äldre generationer i Sverige.

Religiös förändring kan alltså observeras på två sätt. Det första sättet är en förändring som noteras över tid: antingen att religiositeten minskar, ökar eller är stabil. På det andra sättet sker förändringen mellan generationer genom att yngre generationer uppvisar lägre eller högre grad av religiositet än äldre generationer.

Moderniseringsteorin menar att sekulariseringen pågår oavbrutet allt eftersom tiden går och samhället moderniseras (Bruce, 2002). I den mån som det finns avbrott från en pågående sekularisering får moderniseringsteorin bakläxa av verkligheten. Ett sådant avbrott från sekularisering kan vara något av två saker. För det första att sekulariseringen inte längre förändras av så att andelen som besöker gudstjänst, ber och tror på Gud inte minskar. För det andra att sakralisering tar vid, vilket i så fall innebär en ökning av andelen som besöker gudstjänst, ber eller tror på Gud.

Tesen om existentiell säkerhet är en variant av moderniseringsteorin, med undantaget att sekulariseringen periodvis kan avbrytas på grund av att människor upplever en ökad osäkerhet och oro (Norris & Inglehart, 2011). Några sådana saker kan vara coronapandemin, Ukrainakriget eller klimatkrisen. Om det sker någon plötslig (och tillfällig) ökning av religiositet samtidigt som den existentiella osäkerheten ökar kan det vara ett stöd för tesen. Om det däremot sker en långsiktig förändring över flera år, är det svårare att knyta utvecklingen till tesen för existentiell säkerhet. I stället bör en sådan utveckling betraktas som en långsiktig värdeförändring.

Under den period som studeras i detta kapitel har många människor invandrat till Sverige. Eftersom den svenska befolkningen är mycket sekulariserad (Inglehart, 2021) tenderar människor från andra länder att uppvisa ett större religiöst engagemang än de som redan bor i Sverige. Invandring borde således innebära ett tillskott som ökar andelen religiösa svenskar. Den växande andelen personer med utländsk bakgrund kan således bidra till en sakralisering av den svenska befolkningen, inte minst bland ungdomar. En ökad andel av befolkningen med utländsk bakgrund kan alltså förklara en eventuellt ökad andel av befolkningen som besöker gudstjänst, ber och tror på Gud. För att kontrollera för en sådan förklaring till religiös förändring beaktas i detta kapitel om ungdomar har eller inte har utländsk bakgrund. För att få tillräckligt många svaranden redovisas religiositet endast bland ungdomar utan utländsk bakgrund där en ökad andel med utländsk bakgrund inte kan förklara religiös förändring.

Ökad religiös pluralism, bland annat utifrån invandring, men också på grund av ökad religionsfrihet, skulle kunna knytas till sakralisering bland befolkningen utan

utländsk bakgrund (Stark & Finke, 2000; Hagevi, 2017a). Ulrich Beck (2010) menar att nya religiösa uttryck i ett samhälle (t.ex. islam i Europa) kan stimulera religiöst intresse genom att göra annars sekulära personer mer medvetna om historiskt etablerade religioner såsom kristendomen. När interaktionerna mellan kristna, muslimer och sekulära individer ökar, leder detta till jämförelser mellan olika religioners världsuppfattningar och funderingar om deras relevans i livet. Detta kan stimulera till existentiell reflektion. Individer i annars religiöst passiva delar av samhället blir då i allt högre grad intresserade av religion i takt med att de reflekterar över sin egen och andras religiösa identitet. Processen kan leda till sakralisering, inte minst bland ungdomar.

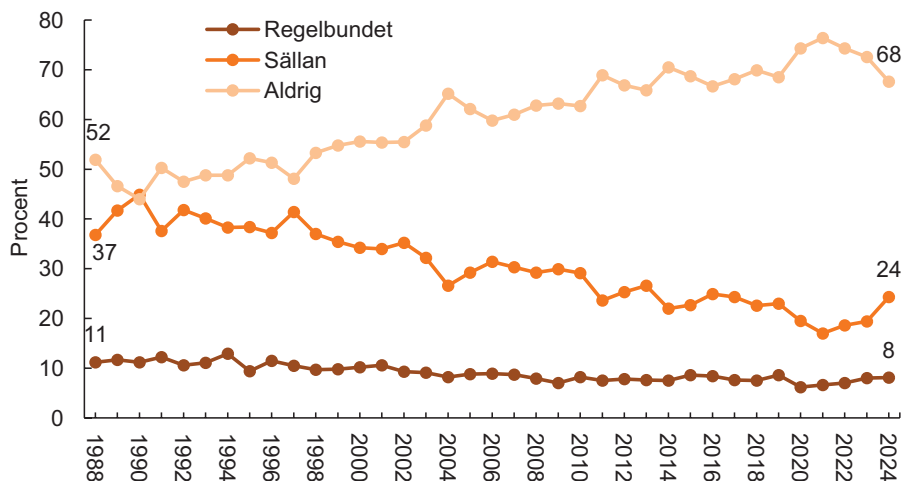
Gudstjänstbesök

Inom samhällsvetenskap är vanan att besöka gudstjänster ”det blå bandet” bland indikatorer för religiositet och religionsutövning. Det är dock inte för att gudstjänstbesök är bättre (eller sämre) på att indikera religiositet än andra indikatorer. I stället handlar det om att gudstjänstbesök indikerar engagemang och deltagande i ett socialt sammanhang samt att gudstjänstbesök i relativt hög grad påverkar andra delar av livet som exempelvis politik (Hagevi, 2012). I figur 1 redovisas andelen som regelbundet, sällan eller aldrig besökt gudstjänst eller annat religiöst möte 1988–2024. Med regelbundet avses minst en gång i månaden, med sällan avses någon gång under en ettårsperiod och med aldrig avses ingen gång under en ettårsperiod.

Över tid är den stora förändringen en allt större andel som aldrig besöker gudstjänst. Detta sker dock inte i första hand på bekostnad av de regelbundna gudstjänstbesökarna. En tämligen stabil andel av befolkningen på strax under tio procent besöker regelbundet gudstjänst. Det är i stället andelen som sällan besöker gudstjänst som minskat stort. Förändringen innebär att det är allt färre som har en personlig erfarenhet av organiserad religionsutövning. I allt större utsträckning delas den svenska befolkningen in i två grupper där den stora majoriteten saknar egen erfarenhet av organiserad religionsutövning, medan en minoritet inte bara har god kännedom av sådan utan också kan antas uppfatta den som viktig. Sedan en tid tillbaka har en liknande tendens också noterats i andra länder (Putnam, 2000).

Under coronapandemin begränsades friheten att tillsammans med andra utöva sin religion genom myndigheternas restriktioner mot gudstjänstfirande. Även om flera religiösa församlingar sände gudstjänster via internet märks en tydlig minskning av gudstjänstbesök 2020 och till viss del under 2021. Därefter har andelen gudstjänstbesökare ökat. År 2024 motsvarar andelen regelbundna gudstjänstbesökare och de som sällan besöker gudstjänst ungefär nivån före pandemin. Framtiden får utvisa om ökningen fortsätter eller om det stannar vid denna återhämtning från pandemiåren.

Figur 1 Besök av gudstjänst eller religiöst möte, 1988–2024 (procent)

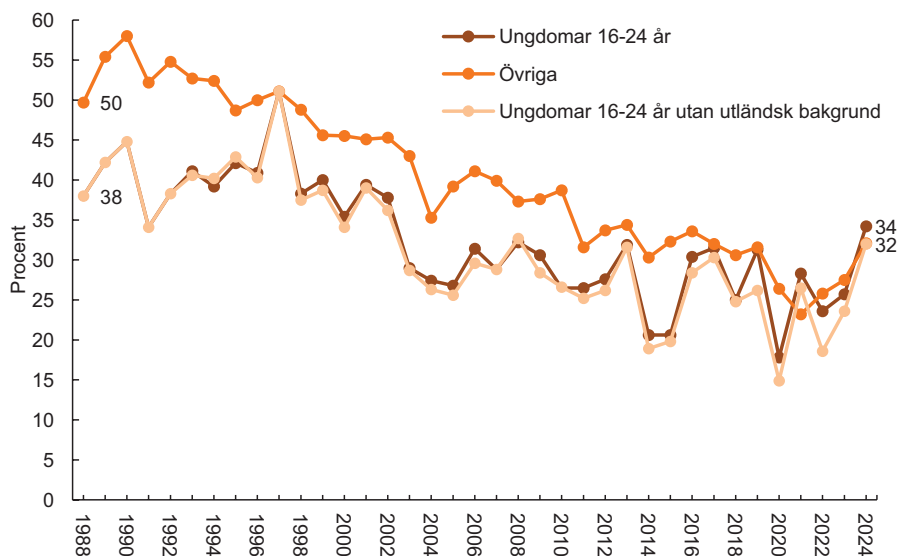

Kommentar: Frågan löd *Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna gjort följande?* varpå bland annat *Besökt gudstjänst eller annat religiöst möte* nämndes. Svarsmöjligheterna var *Ingen gång* (kategoriserat som *aldrig*), *Någon gång under de senaste 12 månaderna*, *Någon gång i halvåret*, *Någon gång i kvartalet* (kategoriserade som *sällan*), *Någon gång i månaden*, *Någon gång i veckan*, *Flera gånger i veckan* (kategoriserade som *regelbundet*). Antalet svarande är 1 500–3 500 personer.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1988–2024.

För att undersöka om det finns en ny religiös tendens – eller en trend – bland ungdomar och om den innebär att det bland dem har blivit vanligare att besöka gudstjänster genomförs en särskild analys av andelen ungdomar 16–24 år som någon gång under ett år besökt gudstjänst. Analysen redovisas i figur 2.

Figur 2 Besök av gudstjänst eller religiöst möte minst en gång om året bland ungdomar och övriga samt ungdomar utan utländsk bakgrund, 1988–2024 (procent)

Kommentar: För fråge- och svarsformulering, se figur 1. För ungdomar 16–24 år 2008, 2014–2016 och 2018–2023 är antalet svarande 100–200 personer, övriga år är antalet svarande 200–465 personer. För övriga är antalet svarande 1 240–3 200 personer. För ungdomar 16–24 år utan utländsk bakgrund år 2021 och 2023 är antalet svarande 70–85 personer, 1997–2002, 2004–2005, 2007–2010, 2014–2016, 2018–2020 och 2022 är antalet svarande 100–200 personer, övriga år är antalet svarande 200–400 personer.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1988–2024.

Sedan 1988 visar tendensen att både unga (den bruna linjen) och övriga (den orangea linjen) i allt mindre utsträckning besöker gudstjänster. Bottennivån är under pandemiåret 2020. Sedan ökar andelen som besöker gudstjänst både bland ungdomar och övriga. Den uppmätta ökningen är speciellt stor bland ungdomar. Ökningen är så stor att förändringen jämfört med början av mätperioden är försumbar. Det är ungefär lika vanligt att dagens ungdomar besöker gudstjänst som bland de som var ungdomar för drygt 25 år sedan.

När vanan att besöka gudstjänst började undersökas av SOM-institutet 1988 var skillnaden mellan ungdomar och övriga som passerat ungdomsåldern ganska stor (12 procentenheter fler gudstjänstbesökare bland övriga). Allt eftersom har denna skillnad krympt och 2024 noteras en större andel som besöker gudstjänst bland ungdomar än bland övriga som har ungdomsåren bakom sig.

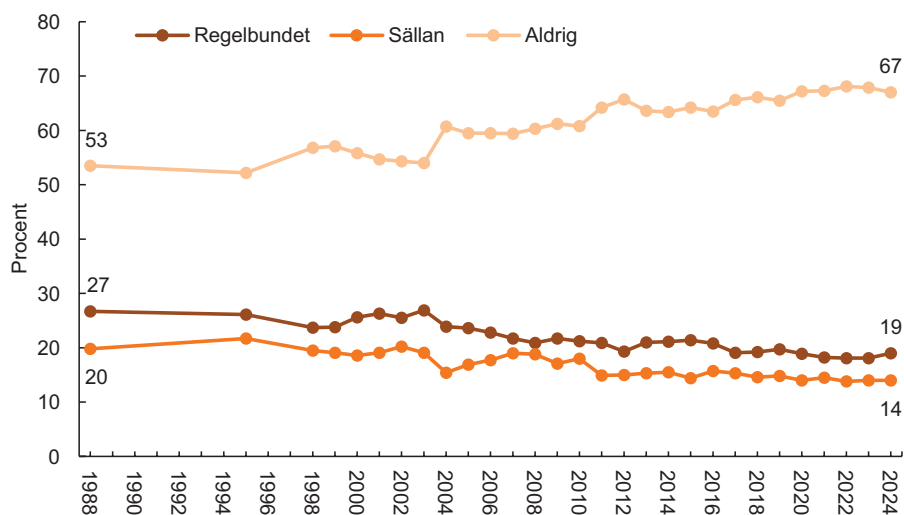
Figur 2 rapporterar även gudstjänstbesök bland ungdomar utan utländsk bakgrund (den ljusrosa linjen). En sådan analys visar om resultatet kan förklaras av en ökad andel ungdomar vars familjer kommer från länder där befolkningen

tenderar att vara mer religiösa än vad som är fallet i Sverige. I så fall skulle andelen som besöker gudstjänst bland ungdomar utan utländsk bakgrund vara något lägre jämfört med samtliga ungdomar. Som framgår av figur 2 är det inte någon större skillnad mellan gudstjänstbesök bland samtliga ungdomar och ungdomar som saknar utländsk bakgrund. Gudstjänstbesök och religiösa möten är mer vanliga och mer centrala i kristen religionsutövning, varför till exempel invandring från länder med övervägande muslimsk befolkning i liten utsträckning påverkar nivåerna av gudstjänstbesök i Sverige.

Bön till Gud

Flera av de stora världsreligionerna ber till en gud, varför religionsutövning om hur vanligt det är att be inkluderar andra religioner än kristendom, till exempel islam. I figur 3 redovisas andelen som regelbundet, sällan eller aldrig bätt till Gud 1988–2024. Med regelbundet avses även nu minst en gång i månaden, med sällan avses någon gång under en ettårsperiod och med aldrig avses ingen gång under en ettårsperiod.

Figur 3 Bett till Gud, 1988–2024 (procent)

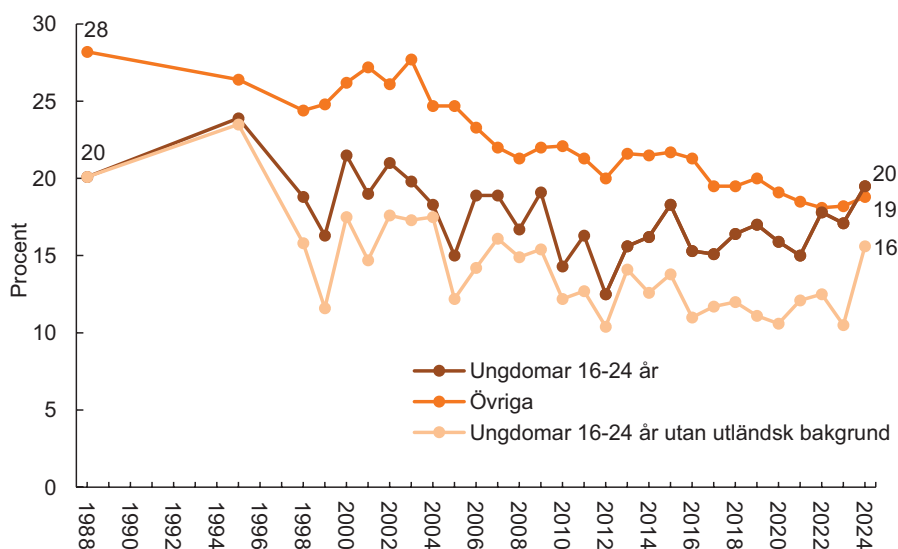
Kommentar: Frågan löd *Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna gjort följande?* varpå bland annat *Bett till Gud* nämndes. Svarsmöjligheterna var *Ingen gång* (kategoriserat som *aldrig*), *Någon gång under de senaste 12 månaderna*, *Någon gång i halvåret*, *Någon gång i kvartalet* (kategoriserade som *sällan*), *Någon gång i månaden*, *Någon gång i veckan*, *Flera gånger i veckan* (kategoriserade som *regelbundet*). År 1988, 1997–2011 är antal svarande 1 500–5 000 personer, 2012–2024 är antalet svarande 5 000–10 500 personer.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1988–2024.

Sedan 1988 har andelen som ber till Gud minskat, både de som ber regelbundet och sällan. Det betyder att de som aldrig ber har ökat. Under hela perioden är andelen som ber regelbundet större än andelen som ber sällan. Andelen som ber till Gud har dock slutat att minska. Andelen som aldrig ber till Gud är 2024 ungefär lika stor som 2012. Även andelen som ber regelbundet respektive sällan är relativt stabil det senaste decenniet.

Förekomsten av ett ökat religiöst intresse bland ungdomar undersöks också angående bön. I figur 4 redovisas andelen som ber regelbundet till Gud bland ungdomar och övriga samt bland ungdomar utan utländsk bakgrund.

Figur 4 Regelbundet bedjare till Gud bland ungdomar och övriga samt ungdomar utan utländsk bakgrund, 1988–2024 (procent).

Kommentar: För fråge- och svarsformulering, se figur 3. För ungdomar 16–24 år 2003 är antalet svarande 177 personer, 2015–2024 är antal svarande 650–925 personer, övriga år är antalet svarande 200–600 personer. För övriga år 1988 och 1995–2008 är antalet svarande 1 229–3 000 personer, övriga år är antalet svarande 4 000–9 500 personer. För ungdomar 16–24 utan utländsk bakgrund år 1988, 1995–2008 och 2011 är antalet svarande 170–400 personer, övriga år är antalet svarande 440–800 personer.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 1988–2024.

Andelen ungdomar som ber till Gud är ungefär lika stor 2024 som 1988 (den bruna linjen). Den uppmätta andelen ungdomar som ber regelbundet till Gud har inte varit så stor på 20 år. Samtidigt har andelen regelbundna bedjare bland övriga som passerat ungdomsåldern minskat åtta procentenheter mellan 1988 och 2024 (den orangea linjen). Vad gäller ungdomar har dock andelen bedjare inte varit stabil. Bottenrekordet för andelen regelbundna bedjare bland ungdomar sattes

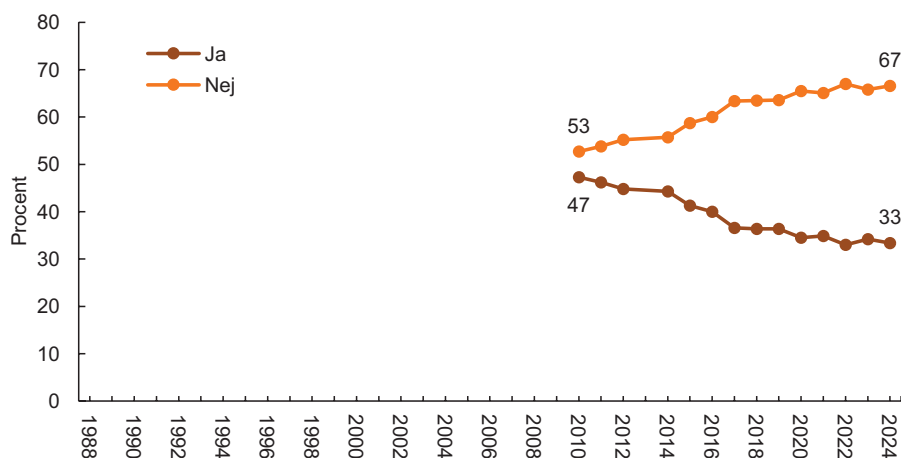
2012 då 12 procent bad regelbundet till Gud. Sedan dess har andelen regelbundna bedjande ungdomar ökat. I den senaste noteringen från 2024 uppger en större andel av ungdomarna att de ber regelbundet än vad som är fallet bland de övriga.

I figur 4 redovisas även andelen ungdomar utan utländsk bakgrund som ber regelbundet (den ljusrosa linjen). Sedan 1998 är andelen regelbundet bedjande ungdomar utan utländsk bakgrund lägre än motsvarande andel där både ungdomar med och utan utländsk bakgrund ingår. Skillnaden är dock liten, undantaget några år på 2010-talet och i början av 2020-talet. Uppgifterna indikerar att ökningen av andelen regelbundna bedjare till största del kan förklaras av att andelen ungdomar med utländsk bakgrund har ökat. År 2024 uppmäts en ökning av andelen regelbundna bedjare bland ungdomar utan utländsk bakgrund, men antalet svarande som är ungdomar utan utländsk bakgrund är relativt få och ökningen är inte signifikant. Det är dock märkbart att andelen regelbundna bedjare bland ungdomar utan utländsk bakgrund under de senaste decennierna inte har minskat. Skillnaden mellan andelen regelbundna bedjare bland ungdomar utan utländsk bakgrund och övriga har också minskat.

Tro på Gud

Sedan 2010 frågar SOM-institutet om gudstro: Tror du på Gud? Svarsmöjligheterna är ja och nej. I figur 5 redovisas resultatet. För att underlätta jämförelsen över tid med andra indikatorer på religiositet startar x-axeln även nu vid 1988.

Figur 5 Tror du på Gud? 2010–2024 (procent)

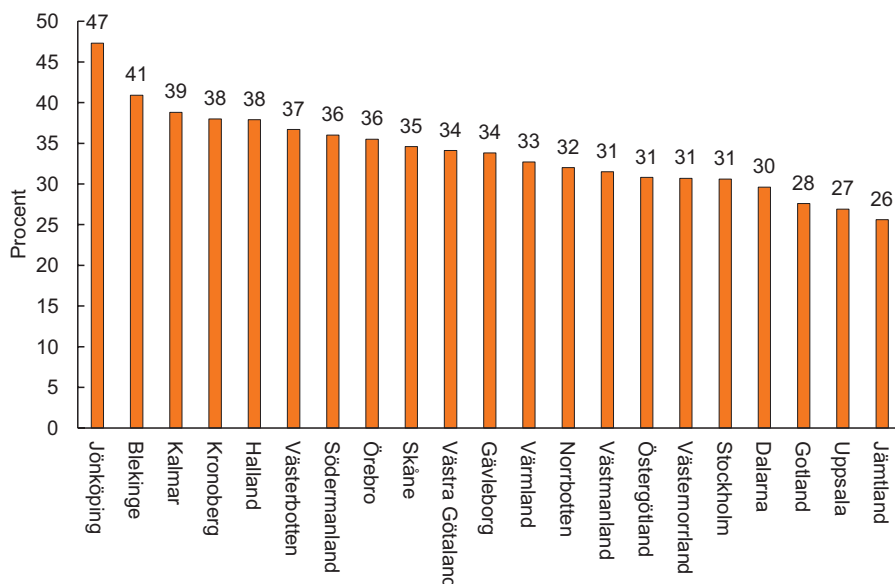
Kommentar: Frågan löd *Tror du på Gud?* Svarsmöjligheterna var *Ja* eller *Nej*. År 2010 och 2014–2018 är antal svarande 1 500–1 710 personer, 2011–2012 och 2019–2024 är antalet svarande 2 900–5 050 personer.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2010–2024.

Sedan SOM-institutet började att fråga om gudstro har andelen som svarar ja minskat med 14 procentenheter. Vi är dock inte helt överens om gudstro i Sverige före 2010. Den svenska delen av den internationella frågeundersökningen *European Values Study* (EVS) ställde frågan *Tror du på Gud?* 1990. Även då var svarsmöjligheterna *ja* eller *nej*, men med tillägget *vet inte*. Endast 38 procent svarade då att de trodde på Gud och 46 procent svarade att så inte var fallet, medan övriga svarade att de inte vet (Hagevi, 2011). Med en brasklapp angående att vi inte vet hur de som svarade vet inte skulle ha svarat om den möjligheten inte fanns, så indikerar denna uppgift att andelen som tror på Gud kan ha ökat efter 1990. I så fall betyder det att andelen gudstroende i Sverige över tid både minskar och ökar. Från 2010 och framåt visar minskningen av andelen gudstroende som ett typexempel på sekularisering, även om andelen som tror på Gud inte minskar de tre senaste åren.

Gudstron är inte jämnt fördelad över landet. Det betyder att religionens roll i samhället och för människor skiftar beroende var i Sverige de bor. Figur 6 redovisar andelen som tror på Gud i de svenska länen. För att öka säkerheten i resultatet slås samtliga som svarat under de tre senaste åren (2022–2024) samman.

Figur 6 Tro på Gud i de svenska länen i de sammanslagna SOM-undersökningarna 2022–2024 (procent som svarat att de tror på Gud)

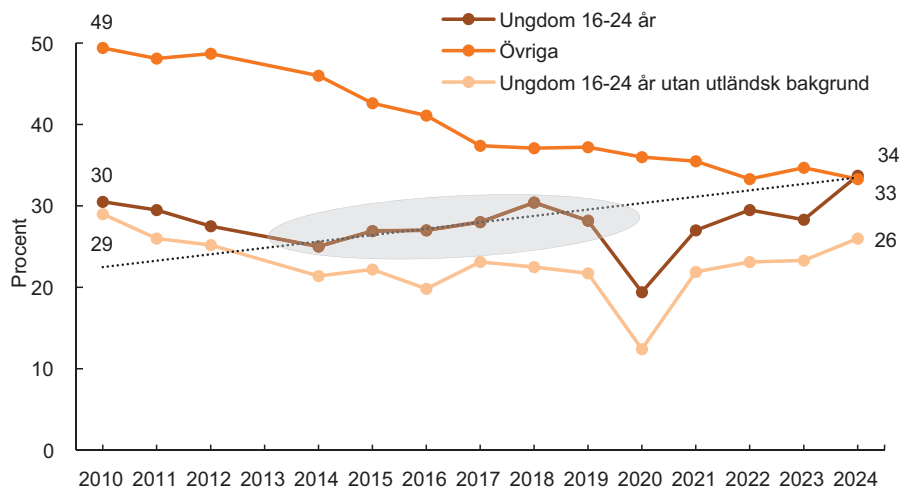
Kommentar: För fråge- och svarsformulering, se figur 5. För Stockholms, Västra Götalands och Skånes län är antal svarande 1 900–3 200 personer, för Östergötlands, Uppsala och Jönköpings län är antalet svarande 535–710 personer, för Gotlands län är antalet svarande 87 personer, för övriga län är antalet svarande 199–500 personer.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2022–2024.

Som framgår av sammanställningen i figur 6 finns det ganska stora skillnader i andelen som tror på Gud i de olika svenska länen. Störst andel gudstroende finns i Jönköpings län där frikyrkorna är starka. Minst andel finns i Jämtlands län och i Uppsala län där Svenska kyrkans ärkebiskop residerar. Över lag är Smålandslänen och Blekinge län i topp (vilket de över tid också brukar vara), medan län som ligger i Norrland och Svealand (samt Gotland) återfinns i botten. Sammanställningen visar att fördelningen av gudstro inte är slumpmässig, då till exempel frikyrkorna kan förklara varför Jönköpings län är i toppen (Hamberg & Petersson, 1994). Den religiösa variationen mellan olika delar av landet är dock underforskat. Figur 6 pekar på att det finns många frågor som väntar på svar.

För att undersöka förändring i andel gudstroende bland ungdomar fokuserar figur 7 på de år (2010–2024) där frågan om tro på Gud ställs i SOM-undersökningarna.

Figur 7 Andelen som tror på Gud bland ungdomar och övriga samt ungdomar utan utländsk bakgrund, 2010–2024 (procent)

Kommentar: För fråge- och svarsformulering, se figur 5. För ungdomar 16–24 år 2010 och 2014–2018 är antalet svarande 100–200, övriga år är antalet svarande 200–400 personer. För övriga år antalet svarande 1 400–4 500 personer. För ungdomar 16–24 utan utländsk bakgrund år 2010 och 2014–2018 är antalet svarande 100–150, övriga år är antalet svarande 200–400 personer.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2010–2024.

Medan andelen som tror på Gud bland övriga som inte längre är ungdomar (den orangea linjen) minskar över tid uppvisar gudstron bland ungdomar (den bruna linjen) ingen minskning över tid. År 2024 är andelen gudstroende ungdomar den högsta som uppmäts i en SOM-undersökning. År 2010 var andel gudstroende

bland ungdomar betydligt mindre än bland övriga (19 procentenheter), men vid det senaste undersökta året 2024 har andelen ungdomar som tror på Gud gått om motsvarande andel bland övriga. Det finns en del som tyder på att det finns en långsiktig trend som pekar på ökad gudstro bland svenska ungdomar sex år före pandemiåret 2020 (se den skuggade delen av den heldragna linjen i figur 7). Beräknas en tendens utifrån dessa värden (den raka prickade linjen markerar resultatet av en linjär regression mellan år och andel gudstroende) prickar den andelen gudstroende ungdomar 2024. Detta antyder en långsiktig förändring som avbryts av pandemin. Speciellt under pandemiåret 2020 minskar andelen gudstroende ungdomar. Att gudstjänstbesöken minskar under myndigheternas restriktioner detta år är rimligt, men det är inte självklart att en tro på Gud påverkas eftersom det kan ske enskilt. Det är dock möjligt att religiös tro också är en social process som utvecklas tillsammans med andra människor.

Den redovisade andelen gudstroende bland ungdomar utan utländsk bakgrund är över åren ganska stabil (det innebär att det relativt lilla antalet svarande inte gett upphov till osannolika svängningar i den uppmätta andelen gudstroende). Andelen som tror på Gud är varken lika stor eller uppvisar samma ökning bland ungdomar utan utländsk bakgrund jämfört med samtliga ungdomar. Detta bör betyda att gudstro är vanligare bland ungdomar med utländsk bakgrund än bland dem utan utländsk bakgrund. År 2024 frågar SOM-undersökningarna om religiös identitet så att det är möjligt att studera gudstro bland ungdomar som inte är muslimer (antalet ungdomar i urvalet som är muslimer är för få för att studera på detta sätt). Andelen gudstroende ungdomar som inte är muslimer är då 29 procent, vilket motsvarar andelen gudstroende ungdomar 2010. Pandemiåret 2020 var det ett tapp i gudstro bland ungdomar, men inte bland övriga. Samma sak noteras bland ungdomar utan utländsk bakgrund. Med förbehåll för att antalet svarande ungdomar med utländsk bakgrund är litet noteras inte heller någon minskning av gudstro bland dessa under pandemiåret. Det finns således en del som tyder på att det enbart var bland ungdomar utan utländsk bakgrund som en mindre andel trodde på Gud under pandemiåret 2020. Vad som kan förklara det är oklart, men en potentiell förklaring kan vara en relativt svag religiös socialisation i familjer utan utländsk bakgrund.

Religiös förändring i Sverige är en *cliffhanger*

I inledningen av detta kapitel ställdes två frågeställningar. Den första frågeställningen undrade om det skett en oavbrutet framåtskridande sekularisering av den svenska befolkningen över tid. Som kollektiv är det rimligt att beskriva att den svenska befolkningen sekulariserats sedan 1988. Färre besöker gudstjänster, ber och tror på Gud. Men sekulariseringen har inte varit oavbrutet framåtskridande. På senare tid har sekulariseringen stannat. Andelen regelbundna gudstjänstbesökare är – med en dipp under pandemiåren – tämligen stabil. Efter pandemin har andelen som

besöker gudstjänster ökat och noteringen av andelen gudstjänstbesökare i SOM-undersökningarna 2024 är den högsta på tio år. Det är dock för tidigt att uttala sig om detta är en återställare till "normal" religionsutövning efter pandemiåren eller om det indikerar en början till sakralisering. Andelen svenskar som ber till Gud är ungefär lika stor och gör det ungefär lika ofta 2024 som tolv år tidigare. De senaste tre åren har andelen som tror på Gud varit stabil. Däremot finns det en stor variation i andelen människor som tror på Gud mellan olika delar av landet, något som till stor del saknar vetenskapliga förklaringar. Ett huvudresultat är att sekulariseringen av svenska folket tycks ha slutat, eller i alla fall tagit en paus.

Den andra frågeställningen undrade om det finns någon tendens till sakralisering bland ungdomar i åldern 16–24 år i Sverige. Det går inte att notera någon ökad sekularisering bland svenska ungdomar. Till skillnad från för 35 år sedan finns inte heller några skillnader mellan ungdomar och övriga som har ungdomsåren bakom sig vad gäller religiösa mötesbesök, bön och gudstro. Att som moderniseringsteorin anta att en ny generation är mer sekulär än föregående generationer ter sig därför inte rimligt.

Eftersom Sverige är ett av världens mest sekulära länder tenderar svenska ungdomar med utländsk bakgrund vara mer religiöst engagerade än andra ungdomar i Sverige. I analysen noteras dock inte någon nämnvärd förändring på andelen gudstjänstbesökande ungdomar när utländsk bakgrund beaktas; det är ungefär lika vanligt att ungdomar med eller utan utländsk bakgrund besöker gudstjänst. Bland ungdomar noterar SOM-institutet den högsta andelen gudstjänstbesökare på över tjugo år. År 2024 besöker en större andel bland ungdomar gudstjänst än bland övriga svenskar som passerat ungdomsåldern. Det är dock för tidigt att peka på en ny trend eftersom den ökande andelen gudstjänstbesökande ungdomar kan vara en återställare till "normalt" gudstjänstfirande efter pandemiåren.

En större andel ungdomar ber till Gud. SOM-undersökningen 2024 rapporterar en rekordstor andel gudstroende ungdomar. Den ökade andelen ungdomar med utländsk bakgrund är en förklaring till att det totalt sett är vanligare att svenska ungdomar ber regelbundet till Gud. I figur 7 märks det genom att andelen som ber bland ungdomar utan utländsk bakgrund är något lägre jämfört med motsvarande andel där alla ungdomar – med eller utan utländsk bakgrund – är inkluderade. Bland ungdomar utan utländsk bakgrund minskar dock inte andelen som ber regelbundet till Gud. För att finna en större andel gudstroende bland ungdomar utan utländsk bakgrund får vi gå tillbaka till 2010.

En försiktig slutsats är att religiositeten bland svenska ungdomar ökar med en ökad andel ungdomar med utländsk bakgrund och att det inte finns någon sekularisering bland ungdomar utan utländsk bakgrund. Återigen får framtiden utvisa om detta är början på sakralisering, att sekulariseringen avslutats eller bara tagit paus.

Analyserna har också noterat tydliga periodeffekter under pandemiåren. Att myndigheternas restriktioner innebar att färre besökte gudstjänster under coronapandemin var väntat. Däremot är det mer överraskande att också andelen ungdomar

som tror på Gud minskade 2020. Det är dock möjligt att religiös tro också är en social process som utvecklas tillsammans med andra människor.

Inom surveyforskningen noteras att andelen som svarar på enkäter minskar, inte minst bland ungdomar (Hagevi & Viscovi, 2016). Det är inte lätt att veta hur en minskad svarsandel påverkar tolkningen av resultaten. Om de som är religiöst aktiva också är aktiva och besvarar SOM-undersökningen finns risken att andelen religiöst aktiva överskattas och att den överskattningen ökar när svarsfrekvensen minskar. Detta kan vara en förklaring till att ökad religiositet uppmätts. Ett annat problem är att andelen svarande med utomeuropeisk bakgrund är underrepresenterade i denna typ av frågeundersökningar (Hagevi, 2017b). Eftersom dessa ofta är relativt religiösa så kan det innebära att andelen religiösa svenskar är underskattad. Ett sådant bortfall kan även innebära att den uppskattade religiösa skillnaden mellan ungdomar med och utan utländsk bakgrund är underskattad.

Utifrån analyserna i detta kapitel är det mycket litet som pekar på en ökad sekularisering under de senaste åren i Sverige. I stället tycks sekulariseringen ha slutat. Detta är speciellt tydligt bland ungdomar. I ett av världens mest sekulariserade länder är en avslutad sekularisering ett tydligt trendbrott. Kurvorna på olika indikatorer av religiositet pekar uppåt. Detta kan vara en återställare efter pandemiåren och stanna vid det. Om det i stället skulle vara en början på sakralisering får analyserna de närmaste åren visa. Detta kapitel analyser om sekularisering och sakralisering får avslutas med en *cliffhanger*. Likt en spännande sekvens som avslutar ett avsnitt i en tv-serie där tittarna inte får veta upplösningen för att lockas till att även följa nästa avsnitt är kommande studier om svenskers religiositet högtintressanta.

Referenser

- Aubert, R. (Red.). (1969). *Sacralization and secularization*. Paulist Press.
- Beck, U. (2010). *A God of one's own: Religion's capacity for peace and potential for violence*. Polity.
- Berger, P. (1999). *The desecularization of the world: Resurgent religion and world politics*. Eerdmans.
- Borup, J. (2012). Tema: sekularisering og sakralisering, *Religionsvetenskaplig tidskrift*, 58(3–4), 3–4.
- Botvar, P. K., & Schmidt, U., (Red.). (2010). *Religion i dagens Norge: Mellom sekularisering og sakralisering*. Universitetsforlaget.
- Bruce, S. (2002). *God is dead: Secularization in the West*. Blackwell.
- Casanova, J. (2011). Religion, secularization, and sacralization. I V. Krech & M. Steinicke (Red.), *Dynamics in the History of Religions between Asia and Europe: Encounters, Notions, and Comparative Perspectives* (s. 453–460). Brill.
- Demarath N. J. III (2007). Secularization and sacralization deconstructed and reconstructed. I J. A. Beckford & N. J. Demarath III (Red.), *The Sage handbook of the sociology of religion* (s. 57–80). Sage.

- Gustafsson, A., Mahmoud, A., & Lorestani, A. (2024). Fler unga konfirmerar sig: 'Jag vill komma närmare Gud'. *Dagens Nyheter* (2024-09-12: <https://www.dn.se/insidan/fler-unga-konfirmerar-sig-jag-vill-komma-narmare-gud/>).
- Göransson, J., Wahlgren, C., Jodén, H., Jonsson, S., & Klaréus, T. (2024). *Trender 2024 – enligt de unga: En trendspaning baserat på 17 000 unga röster. Ungdomsbarometern*.
- Hagevi, M. (2001). Sakralisering efter sekularisering? I S. Holmberg & L. Weibull (Red.), *Land, Du välsignade* (SOM-rapport 26) (s. 63–71). SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Hagevi, M. (2002). Religiositet i generation X. I H. Oscarsson (Red.), *Spår i framtiden* (SOM-rapport nr 28) (s. 55–73). SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Hagevi, M. (2011). Secularisation and sacralisation at three levels in Sweden from the mid twentieth century. *Kyrkohistorisk årsskrift*, 111, 147–154.
- Hagevi, M. (2012). Beyond church and state: Private religiosity and post-materialist political opinion among individuals in Sweden. *Journal of Church and State*, 53(4), 499–525.
- Hagevi, M. (2017a). Religious change over generations in an extremely secular society: The case of Sweden. *Review of Religious Research*, 60(3), 449–471.
- Hagevi, M. (2017b). Partipreferenser bland svenska muslimer. *Surveyjournalen*, 4 (2): 17–28.
- Hagevi, M. (2018). Den gudomliga debuten. s 45 i *Snabbtänkt: Reflektioner från valet 2018 av ledande forskare*, I L. Nord, M. Grusell, N. Bolin & K. Falasca (Red.), Mittuniversitetet.
- Hagevi, M. (2022). Religjös representanter i riksdagen. I P. Öberg, H. Oscarsson & J. Ahlbom (Red.), *Folkviljans förverkligare* (s. 57–81). Statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet.
- Hagevi, M., & Viscovi, D. (2016). *Enkäter: Att formulera frågor och svar*. Studentlitteratur.
- Hamberg, E., & Pettersson, T. (1994). The Religious Market: Denominational Competition and Religious Participation in Contemporary Sweden. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 33(3), 205–216.
- Heelas, P., & Linda Woodhead, L. (Red.). (2005). *The Spiritual Revolution: Why Religion is giving Way to Spirituality*. Blackwell Publishing.
- Inglehart, R. F. (2021). *Religion's Sudden Decline: What's Causing it, and What Comes Next?* Oxford University Press.
- Lindberg, J. (2020). Changes in the Politicisation of Religion in Scandinavian Parliamentary Debates 1988–2019. *Nordic Journal of Religion and Society*, 33(2), 87–100.
- McAleer, R., & Barward-Symmonas, R. (2025). *The quiet revival*. Bible Society.
- Norris, P., & Inglehart, R. (2011). *Sacred and secular: Religion and politics world-wide*. Cambridge University Press.

- Putnam, R. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Redden, G. (2011). Religion, cultural studies and New Age sacralization of everyday life. *European Journal of Cultural Studies*, 14(6), 649–663.
- Schwörer, J., & Fernández-García, B. (2021). Religion on the rise again? A longitudinal analysis of religious dimensions in election manifestos of Western European parties. *Party Politics*, 27(6), 1160–1171.
- SFS (1998). *Lag om Svenska kyrkan* (SFS nr 1998: 1591) (2025-03-25: <https://rkrattsbaser.gov.se/sfst?bet=1998:1591>).
- Skårhøj, R. F., & Østergaard, S. (2005). 'Generation Happy'? En profiltegning af danske teenagere anno 2005. I R. F. Skårhøj & S. Østergaard (Red.), *"Generation Happy?": Et studie i danske teenageres hverdagsliv, værdier og livstolkning* (s. 43–127). Unitas Forlag.
- Stark, R., & Finke, R. (2000). *Acts of faith: Explaining the human side of religion*. University of California Press.
- Svenska kyrkan (2021). *Förändrade relationer mellan Svenska kyrkan och staten*. Svenska kyrkan (2025-03-25): https://www.svenskakyrkan.se/filer/1374643/SK21315%20%C3%84ndrade%20relationer%20mellan%20Svenska%20kyrkan%20och%20staten_tillg.pdf).
- Vincett, G., Sharma, S., & Aune, K. (2008). Introduction: Women, religion and secularization: One size does not fit all. I K. Aune, S. Sharma & G. Vincett (Red.), *Women and religion in the West: Challenging secularization* (s. 1–19). Ashgate.